

704758

İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ

İSLÂM ÂLEMİ
TARİH, COĞRAFYA, ETNOGRAFYA
VE BİYOĞRAFYA LÛGATİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞININ KARARI ÜZERİNE
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİNDE
KURULAN BİR HEYET TARAFINDAN
LEYDEN TAB'İ ESAS TUTULARAK
TELİF, TÂDİL, İKMÂL ve TERCÜME SURETİ İLE
NEŞREDİLMİŞTİR

39. CÜZ

HÂ' — HÂFİ HAN

İSTANBUL
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ
1948

vini, *Kosmographie* (nşr. Wüstenfeld), I, 38, 41; L. Ideler, *Untersuchungen über den Ursprung u. die Bedeutung der Sternnamen*, s. 202 ve 284. (H. SUTER.)

HUTAY'A. [Bk. HUTAY'E.]

HUTAY'E. AL-HUTAYA (? — 650?), „bodur“, *muḥazzamün* [b. bk.]'dan arap şâiri Carval b. Avs'e istihzâ yolu verilmiş bir lekaptır. geceresi kusurlu görülmüştür; kendisini bâzan 'Abs bâzan da Zuhl kabilesine mensûp göstermesi sebepsiz değil idi. Şiir yazmağa başladığı tarih, müellefatta hakikî zamanından çok evvel gösterilmiştir: kendisinin 'Urva b. al-Vard [b. bk.]'in genç bir muâsırı olması pek muhtemeldir. İslâmîyeti kabul etmişti; fakat dindarlığı pek sathî idi. Abû Bakir zamanında *Ridda* [b. bk.] kıyıamlarına iştirâk etti. Ahlâkının kötülüğünden bahsedilir. Bayağı bir aç-gözlülük ile cimrilik şiirlerinin esâs vasfını teşkil eder. Hutay'a arap kabileleri arasında, terennüm ederek, dilenerek, cömert hâmilere bol keseden mübâlegalı medhiyeler yazmak ve az verenleri hicviyeler ile tehdit etmek suretiyle, dolaşmıştır. Halife 'Omar zamanında, Zibrikan b. Badr'î hicvettiği için, hapsedildi. Ölüm tarihine dâir kat'î bir şey bilinmemektedir. Arap an'anesi onu Mu'aviya I. zamanına kadar yazar. Abu 'l-Fidâ' (*Annales*, I, 375) şâirin ölümünü 69 (668) senesinde gösterirse de, buna itimat etmek pek güçtür. En muhtemel olan tahmin Hutay'a'nin takriben 30 (650) senesinde öldüğüdür (Brockelmann, I, 41). Şiir kudreti, bilhassa şiirin iki nevinde, çok medh edilmiştir. Sonraki şâirler kendisini, mümtaz etmiş bir selef olarak, yâdederler (*ZDMG*, XLVI, 41; kezâ Kumayt, nşr. Horovitz, nr. 4 v. II, Bahâ al-Dîn Zuhayr, nşr. Palme, s. 217, 3). II. ve III. asrın lisaniyatçıları Hutay'a'nin şiirlerini gayretle toplamışlarsa da, bunlar daha ilk zamanlarda (daha ziyâde Hammâd al-Râviya tarafından) ilâveler ile aslından ayrılmıştır. Divanının sihhati meşkük olan kısımlarını müsâmaha ile ele alan Abû 'Amr Şaybânî ile Ibn al-'Arabî tarafından te'sis edilen iki ayrı metim tamâmiyle mahfûz kalmıştır. Abû Hâtim al-Sicistânî'nin te'sis ettiği metin ise, güpheli kısımların pek kat'iyetle çıkartılması suretiyle meydana getirilmiş olup, bize ancak müteferrik parçalar hâlinde intikal etmiştir. Divanının bol yazmaları ve bunlardan yapılan basma nüshalar, ilk iki metne müstenittir. Hutay'a'nin divanı, mukaddime ve hâşiyeler ile birlikte, bu makalenin müellifi tarafından neşredilmişti (*ZDMG*, 46 ve 47. cild, ayrı baskı, Leipzig, 1893), bilâhare Sakkari'nin şerhi ile ve bir lugaççe ile birlikte, Ahmed al-Şinçî tarafından da ayrıca basıldı (Kahire, Takaddum

matbaası, ts.). Divanın ilk basmada zikredilen yazmalarına ilâve olarak, bir nüshası (Sakkari şerhi ile) İstanbul'da Fâtih kütüphanesinde (nr. 3821; bir nüshası da Cambridge'dedir; bk. E. G. Browne, *Katalog*, nr. 384) ve yazma bir parçası da Âtîf Efendi kütüphanesinde (nr. 2777).

Sonraki şâirler arasında da al-Hutay'a mahlasını taşıyanlara rastlanmaktadır; Subkî (*Ta-bakât al-Şâfi'îya*, IV, 234, 2), Abu 'l-Abbâs b. al-Hutay'a (*göst. ger.*, s. 279, 2, 12) isminde biri ile Ahmed b. al-Hutay'a nâmında diğer bir zâtı zikretmektedir (bunların her ikisi de h. VI. asırda yaşamışlardır). (I. GOLDZİHER.)

HUTAYM. [Bk. HÜTEYM.]

HUTBA. [Bk. HUTBE.]

HUTBE. HUTBA, *ḥatib* [b. bk.] tarafından irâd edilen mev'iz a veya hitâbe. *Ḥutba*'nin cuma ve bayram namazları ile yağmur ve küsûf duâlarında sâbit bir mevkii vardır. Cuma namazında *ḥutba* namazdan evvel irâd edilmekle berâber, diğer hallerde namazdan sonraya bırakılır. *Ḥutba*'nin şâfi'î fakihlerinden Şirâzî (bk. *Tanbih*, nşr. Juynboll, s. 40) tarafından irâd edilen şartlarını burada kısaca zikretmek münâsiptir.

a. Cuma namazının sahîh olması için lâzım gelen şartlardan biri, namazdan evvel iki hutbenin irâd edilmesidir. Bu hutbelerin sahîh olmaları için de, şu şartlara riâyet etmek lâzımdır: hatip tâhir bulunmalıdır, Elbisesi dinî teâmüle uymalı ve her iki hutbeyi de ayakta irâd ederek, aralarında oturmalıdır. Şâfi'î mezhebine göre, cemâatin kırk kişi olması da hutbe irâdının şartlarındandır.

Hutba tertibinde esâs olan şartlar da şunlardır: hutbe Allaha hamd ile başlamalı ve bunu Peygambere salavât tâkip etmelidir. Her iki hutbede de takvâya dâvet olunmalı ve mü'minlere duâda bulunulduktan sonra, ilk hutbede veya bâzılarına göre, her ikisinde de bir âyet okunmalıdır. Hatîbin bir minber üzerinde veya yüksek bir yerde bulunması ve cemâate doğru dönerken, onlara selâm vermesi sünnettir. Hatip ezan okuyuncaya kadar oturmalıdır. Hutbe irâd edilirken, bir yay, kılıç veya asâya dayanmak da sünnettir. Hatip yüzünü tamâmiyle cemâate çevirmelidir. Müslümanlara duâ ederek, hutbeyi kısa kesmelidir.

b. Aynı müellif (s. 42) bayram hutbeleri hakkında şunları söylemektedir: bu hutbeler de aynen cuma hutbeleri gibidir. Ancak şu noktalarda bayram hutbeleri cuma hutbelerinden ayrılır: hatip ilk hutbeye dokuz *takbir* ile başlar ve ikinci hutbeyi de yedi *takbir* ile irâd eder. Ramazan bayramında (*'id al-fi'tr*) cemâate fitre ahkâmından (*zakât al-fi'tr*) bahs-